

STM 1929

Till Par Bricole-körens historia 1829-1929

Av Einar Sundström

© Denna text får ej mångfaldigas eller ytterligare publiceras utan tillstånd från författaren.

Upphovsrätten till de enskilda artiklarna ägs av resp. författare och Svenska samfundet för musikkforskning. Enligt svensk lagstiftning är alla slags citat tillåtna inom ramen för en vetenskaplig eller kritisk framställning utan att upphovsrättsinnehavaren behöver tillfrågas. Det är också tillåtet att göra en kopia av enskilda artiklar för personligt bruk. Däremot är det inte tillåtet att kopiera hela databasen.

TILL PAR BRICOLE-KÖRENS HISTORIA 1829—1929

AV EINAR SUNDSTRÖM (STOCKHOLM)

Musiken och Par Bricole ha alltifrån sällskapets instiftande ingått en oupplöslig förening. Likavisst som stiftarna icke kunde tänka sig en sällskaplig samvaro, där sången saknades, lika säkert har en Par Bricolebroder av lägre eller högre grad i våra dagar svårt att föreställa sig ett ordensliv, där ton och takt icke lämna sitt bidrag till gemensam feststämning. Detta är tillfullo känt av varje intresserad genom tidigare skildringar. Bekant är även, att musiklivet, trots den konservativa anda, som härskat inom sällskapet, under tidernas lopp åtskilligt förändrat karaktär.

Under 1700-talet dominerade sällsapsvisan. Med anor från Olof von Dalin, fru Nordenflycht, Tilas m. fl. kulminerade denna inom sällskapet med Bellmanssången. Men det förekom även annan musikutövning än sången. Vi veta detta genom äldre arkivförteckningar, som ge vid handen, att tidigt utförts åtskillig instrumentalmusik i sällskapet. Vi veta även att flera av det dåtida musiklivets spetsar, Uttini och andra aktivt deltog i sällskapets musikaliska förhandlingar. Voro sålunda dessa mera mångskiftande än man kunnat förmoda, är det å andra sidan visst, att det, som redan sagts, var sällsapsvisan och främst denna, som satte sin prägel på det musikaliska Par Bricole.

Som känt är fortsatte denna period av solosång ett gott stycke in på 1800-talet, och skillnaden mellan det gamla och nya århundradet, var egentligen endast, att nu till Bellman, hans föregångare och mindre ryktbara samtida kommo nya visdiktare och tonsättare. Franzén, Valerius och Wallin blevo kanske de mest populära bland de nya diktarna. Av tonsättarna stod måhända ännu Åhlström i främsta rummet, men erhöll snart medtävlare i Du Puy och andra.

Så blomstrande denna solosång än kunde förefalla, märktes

dock redan under de första tiotal åren av 1800-talet, att genren numera icke var så omtyckt som tidigare. Ett bevis härpå — och som sådant av särskilt intresse för Par Bricole — är att man vid denna tidpunkt tydligen kan spåra en tillbakagång i intresset till och med för Bellmanssången. På annat sätt kan man ej förklara, att melodierna till en stor del av Bellmans dikter före 1830-talet råkat i glömska. Otvivelaktigt drabbade denna glömska rättvist både de svagare texterna och de minst lyckade melodierna. Det var resultatet av en estetisk gallring, som historiska traditioner icke förmådde hindra. Från omkring 1830 upphörde för övrigt så gott som med ens all ny visdiktning och ungefär samtidigt mattades intresset för sällsapsvisan bland exekutörerna. Orsakerna till att man nu lämnade — snart sagt — åt glömskan en konstart, som tidigare varit så omtyckt, voro flera. Ser man frågan ur musikalisk synpunkt är det tydligt, att sällsapsvisan fick ge vika, därför att den med sin enkla form på en del håll icke tillfredsställde stegrade konstnärliga fordringar. Utan tvivel hade man vid föredraget — icke minst inom P. B. — tidvis även lagt mera an på det mimiskt-dramatiska än det melodiska. Men ytterst berodde detta snabba undanskjutande av solovisan på en genomgripande smakförändring, som på flera områden gjorde sig gällande från början av 1800-talet. Det är romantiken, som nu gör rent hus med en äldre tids former och konstuppfattning. Att här närmare karaktärisera arten av denna smakförändring är naturligtvis icke meningen, det är tillräckligt att fastslå, att visan, solosången nu i sällskapet liksom i det svenska samhället för övrigt mycket snabbt avlöses av den fyrstämmiga manskörsången.

Frågan varifrån Par Bricole närmast hämtat förebilden för den musikaliska reform, som nu omkring 1830 genomfördes, har givetvis varit föremål för intresse. Den har även besvarats i den lilla av O. F. Wannqvist anonymt utgivna skriften »Försök till skildring af det musikaliska elementet inom sällskapet P. B. intill år 1858», tryckt i sällskapets matrikel för arbetsåret 1874—75. Där påvisas, att det är hos Harmoniska sällskapet i Stockholm man stannat i skuld vid bildandet av sällskapets sångkör. Tanken på förbindelse till Uppsalasången och Haeffner tillbakavisas åter som obefogad.

Helt säkert ligger häri någon överdrift. I Uppsala hade

dock den fyrstämmiga sången odlats före Harmoniska sällskapets stiftande. Redan 1812, kanske ännu tidigare, hade där manskörer börjat inövas och det är närmast från Uppsala, som smaken för denna genre överförts icke blott till Stockholm utan även till det övriga Sverige. Bäst beviset härför är, att flera av de mest berömda deltagarna i Harmoniska sällskapets s. k. »karlkör» dessförinnan vunnit stadgat anseende som kvartettsångare i Uppsala. Det förtjänar även framhållas, att det vid denna tid — omkring 1830-talet — icke endast var i Harmoniska sällskapet manskörer kommo på modet. Även på annat håll exempelvis i det mondäne Sällskapet för sångövningar upptogs manskvartettsången på programmet. Är därför Wannquists påstående ur allmänna synpunkter oriktigt, har han däremot otvivelaktigt rätt, att Par Bricolekören vid sin tillkomst i främsta rummet rekryterades ur Harmoniska sällskapet.

Om dettas verksamhet — och då närmast i detta sammanhang om dess ryktbara »karlkör» — hör man under 1820-talet ofta talas. J. M. Rosén har i sina minnen gett några livliga skildringar om dess betydelse för sällskapslivet i huvudstaden. En annan icke mindre målande och karaktäristisk värdesättning av dess prestationer — de ägde ju ännu nyhetens behag — ger J. E. Rydqvist i ett brev till Bernhard von Beskow.

Det var på hösten 1827 och den ryktbara sångerskan Angelica Catalani konserterade i Stockholm. »För 14 dar sen» — skriver Rydqvist den 19 oktober — »hade De Rons en soirée på Djurgården, till hvilken 16 Karlar af Harmoniska sällskapet voro inbjudna. De öfverraskade henne med 'Hvad blixst ur sköldmöns blickar' (Herr Kammarherren torde påminna sig Körners stycke med Webers musik), utanför fenstret, och hon började genast att släppa ögonen till. De sjöngo sedan åtskilliga småkörer, hvaraf hon var högst förtjust, och sade sig ej ha hört så vacker sång, sedan hon var i Italien. Karlchörer utan accompagnement, lära också utrikes ej brukas. De ha något eget hänförande uti sig, helst när de sjungas så väl, som af Harmoniska sällskapets personal.» Som vi se blir den unge Rydqvist, redan då med mycket av pedant i sig, helt itänd, då han talar om körens prestationer.

Innan vi övergå att närmare skildra Par Bricolekörens tidigare öden, är det nödvändigt att beröra tidpunkten för dess

tillkomst. För en utomstående kan just året 1829 förefalla som en tillfällighet, men icke så för sällskapet medlemmar. Enligt äldre tradition utmärkte ju detta år minnet av sällskapets halvsekelstillvaro, hugfäst genom resandet av Bellmansbysten på Djurgården. Stiftandet av sällskapet sångkör hör åter på det närmaste samman med ceremonierna för minnesmärkets avtäckande, och det är därför på sin plats att här redogöra för de händelser som äro förknippade med frågan om minnesvårdens tillkomst.

Hos allmänheten råder i regel uppfattningen, att Par Bricole rest Bellmansbysten på Djurgården. Uppgiften återfinnes för övrigt i de två första upplagorna av Nordisk familjebok, men kan icke betecknas som helt riktig. Den äger ej heller ett stöd hos dem, som tidigare tagit befattning med sällskapet äldre öden.

I ett tal med anledning av hundraårsfesten 1874 yttrade sålunda dåvarande deputerade stormästaren, medicine professorn C. J. Rossander: »År 1829 firade Orden sitt 50 års jubileum, man ansåg nemligen ännu orden ej kunna räkna sina anor längre än till 1779. Samma år aftäcktes Bellmansbysten å Djurgården, tillkommen *hufvudsaktigen* genom P. B:s ansträngningar, hvarföre sällskapet fick det hedrande uppdrag, att allt framgent vårda denna bild af Sveriges största skald». I liknande ordalag yttrar sig även Wannqvist, sällskapets krönikör, som år 1829 blev medlem av Par Bricole.

Det framgår sålunda, att man inom orden icke gjort gällande, att Par Bricole *ensam* åstadkommit Bellmansminnet på Djurgården.

Tyvärre har varken Rossander eller Wannqvist meddelat, varifrån initiativet till minnesvårdens resande utgått. Närmast vore man böjd att antaga, att uppslaget väckts i sällskapet, som just vid denna tidpunkt hade starka skäl att vilja förhärlika minnet av sin stiftare. Det är även möjligt, att tanken på att åstadkomma skaldens bild först upprunnit hos den livligt verksamme bricolisten illiterate rådmannen Johan Wilhelm Berger. Han var i alla händelser en ivrig anhängare av planen och utan honom hade det — enligt vittnesbörd av J. M. Rosén (Några minnesblad, s. 87) — icke blivit någon »byst af Bellman på Djurgården». Men detta kan endast förbliva en gissning. Vad man med säkerhet vet är, att 1823

eller kanske något tidigare intresse förefunnits för att resa en minnesvård öfver Bellman och att detta bl. a. omfattats av monumentets blivande skapare professor J. N. Byström.

Enligt ett i P. B:s arkiv förvarat av dåvarande vice advokatfiskalen Hernblom den 9 april 1823 nedskrivet aktstycke skall nämligen Byström vid ett tillfälle ha »förklarat sig benägen att, utan arvode eller anspråk på kostnadsersättning, förfärdiga Bellmans Bust af marmor, med villkor att medel» anskaffades för dess resande »på tjenlig plats under en passande vård». Denna uppgift stämmer med ett något senare yttrande av J. E. Rydqvist. »I ett gladt lag, der en af Artistens vänner meddelade denna underrättelse», heter det vidare i det anförda aktstycket, »väcktes i ögonblicket förslag att söka genom subskription sammanbringa dessa medel, och knappt hann förslaget framställas, innan det var gilladt och antaget».

Vilka deltagarna — utom Hernblom — i denna sammankomst varit torde numera vara svårt att fastställa. Men av den omständigheten att redan de första redovisningarna ställts till sedermera stormästaren i vårt sällskap P. Westerstrand torde framgå, att han varit närvarande och till lagets medlemmar hörde troligen även både den gamle bricolisten Lars Hjortberg och J. Adlerbeth. Alla som biträtt det fattade beslutet förbundo sig samtidigt att insamla medel till planens förverkligande. När det subskriberade beloppet uppgått till minst 1000 riksdaler banko, borde subskribenterna kallas till ett sammanträde, vid vilket bland bidragstecknarna skulle utses en direktion på fem personer. Dessa hade åter att gå i författning om minnesvårdens utförande och placering.

Mot slutet av 1824 tyckes det stadgade minimibeloppet ha tecknats, varför man skred till val av funktionärer. I spetsen för direktionen ställdes sedermera generalutöfverdirektören friherre G. F. Åkerhielm, vitter dilettant, bekant bl. a. som författare till tragedien Engelsekt och några år senare förste direktör för de kungliga teatrarna. Om hans intresse för uppgiften vittnar ett brev till von Beskow från sommaren 1828. Bisittare blevo friherre Ridderstolpe, dåvarande kammarherren Bernhard von Beskow, professor Westin och statskommissarien P. Westerstrand.

Vi märka sålunda, att sällskapet bland de styrande var särdeles väl företrätt genom en av sina mest representativa medlemmar. På Westerstrand kom även att vila den egentliga

arbetsbördan och man kan ifrågasätta, huruvida det varit möjligt för direktionen att få minnesmärket färdigt till 1829, om icke Westerstrand med sin energi haft ledningen av subskriptionen. Tack vare hans minutiösa ekonomiska redogörelse äga vi nu även möjlighet att kontrollera insamlingens omfattning och slutresultat.

Förutom bidrag från konungen med 200 och kronprinsen med 100 riksdaler banko tecknades och inbetalades under åren 1824—29 över 4 000 riksdaler banko. Av räkenskaperna framgår även, att Westerstrand särskilt legat åt sina bröder inom sällskapet och om dessas offervillighet få vi en föreställning genom en senare gjord beräkning, av vilken framgår att av 692 bidragsgivare icke färre än 359 voro medlemmar av Par Bricole. Enligt uppgift av Rossander uppgick även det sammanlagda beloppet av brödernas insatser till mera än hälften av den redovisade slutsumman.

Är sålunda som vi märka Bellmansbysten icke helt ett verk av Par Bricole, har åter Rossander haft fullgoda skäl att ange den som »tillkommen hufvudsakligen» genom sällskapet, helst om man besinnar Westerstrands dominerande verksamhet inom direktionen. Att sällskapet redan tidigt uppfattat bystens resande som en speciell ordensangelägenhet framgår även av ett utnämningsbrev för J. N. Byström den 28 november 1830 att vara vice guvernör. Märkligt är särskilt, att i strid mot gängse sed, skälet till denna utmärkelse noga anges. Byström hedras sålunda av sällskapet, därför att han skänkt »Bellmans bild åt kommande släkten» och därigenom hemburit »minnet af en bland Sveriges största skalder en hyllning, värdig en bland Sveriges största konstnärer.»

Avsikten hade från början varit att uppresa bysten i marmor, »sluten i ett tempel». Men denna plan kunde av ekonomiska skäl icke förverkligas. Bland dem vilka satt subskriptionen i gång hade redan 1823 uttalats en önskan, att bysten måtte resas »på något bland de av skalden besjungna ställen i hufvudstadens grannskap». Tack vare Carl XIV Johans välvilja, kunde denna önskan realiseras, då kungen upplät plats för monumentet på Rosendals ägor.

För invigningen hade — enligt Wannqvists utsago — Par Bricole träffat alla anordningarna. Det är en uppgift som icke heller behöver betvivlas, ehuru sällskapets namn, då det

gällde ett företag av allmän natur, av förklarliga skäl icke nämnes i samtida referat av tilldragelsen. Erinras bör även i detta sammanhang, att med undantag av von Beskow, som strängt sin lyra för detta tillfälle och möjligen först senare (1832?) blev ledamot av sällskapet, alla texterna till festsångerna skrivits av ordensbröderna Valerius och Wilhelm Berger. Arrangemanget av musiken var ett verk av brikolisten F. Preumayr. Om förloppet av invigningen har J. E. Rydqvist i Heimdall lämnat en målande skildring. Detaljerna i festprogrammet må här förbigås. Det kan vara tillräckligt att understryka, att den första Bellmansdagen den 26 juli blev till en folkfest i stor stil, gynnad av vådrets blida makter.

Ehuru närvaron av flera medlemmar av den kungliga familjen, det pittoreska folklivet, festtalen och valthornsklangerna från de närbelägna kullarna, allt bidrog att skänka ögonblickets stämning åt avtäckningen, kan det icke förnekas, att det likväl i främsta rummet var sången till Bellmans toner, som gav festligheten en alldeles speciell prägel. För första gången — i alla händelser för en större offentlighet — hade Bellmansmelodierna klingat i fyrstämig sättning för mansröster. Av de fyratio sångare, som medverkade den 26 juli 1829, voro enligt Wannqvists utsago flera redan medlemmar av Par Bricole och de övriga vunno samma år eller kanske till en del något senare inträde i sällskapet. Kärnan i denna kör, som snart skulle bära sällskapets namn, utgjorde som vi veta av den i det föregående omtalade fyrdubbla manskvartetten ur Harmoniska sällskapet, vars prestationer tidigare väckt beundran i huvudstaden. Som ständiga ledamöter räknade denna elitkör följande medlemmar, vilka alla, möjligen på två undantag när, redan förut tillhörde eller inom kort invaldes i Par Bricole.

Första tenorer.

Abraham Forsslöf (d. 1869), till yrket grosshandlare, omtalad vid parentationen 1870 »för sin klangfulla tenorstämman, hvarmed han höjde glansen af P. B:s fester». Generalkrigskommissarien Claës Fredrik Laurén (d. 1877), även han en utmärkt sångare och en »bland pelarne» i kören; övergick på äldre dar till andra tenorstämman. Advokatfiskalen Carl Rydqvist (d. 1884), ryktbar redan i Uppsala som medlem av Göte-

borgs nations sångkör och senare jämte kyrkoherde Fröst tillhörande det musikaliska Stockholms mest uppskattade kvartettsångare; medverkade även som solist i Harmoniska sällskapet. Kassören Uno Murray (ej upptagen i P. B:s matrikel).

Andra tenorer.

Räntmästaren Herman Schlytern (d. 1878). Perukmakaren Wilhelm Engström (d. 1835). Kamreraren Carl Hjort (d. 1858). Expeditionsskreteraren Lars August Arnoldsson (d. 1863).

Första basar.

Överkommissarien Nils August Fredin (d. 1858), grundlärare i musikens teori och »ehuru ej begåfvad med någon särdeles klangfull eller omfångsrik röst», dock en säker sångare. Perukmakaren Fredrik Engström (d. 1848). Grosshandlaren Carl Nylén (d. 1841). Grosshandlaren Erdman (ej upptagen i P. B:s matrikel).

Andra basar.

Kommerserådet Johan Niklas Borelius (d. 1866). Pastorsadjunkten Anders Westin (d. 1830). Kamreraren Casten Lychou (d. 1857), utrustad »med en ovanligt vacker basröst», en i hög grad musikalisk sångare och uppskattad bl. a. som solist i Harmoniska sällskapet. Hovrättsrådet Henrik Matthias Munthe (d. 1880), framstående Bellmanssångare.

Till denna grupp sångare slöto sig några äldre Bricolebröder, vilka tidigare excellerat i vissången såsom presidenten Weststrand, för sin klangfulla, stark ljudande basstämma även kallad »yttersta basunen» samt den mångsidigt musikaliskt bildade expeditionsskreteraren N. W. af Zellén (d. 1861), känd som en nitisk ledamot av Harmoniska sällskapet, där han medverkade både som violinist och sångare.

Bland raden av nytillträdande sångare — de uppräknas i större flertal av Wannqvist — må kanske i främsta rummet nämnas rådmannen Sven Johan Schönmeier (d. 1857), invald i Par Bricole 1830, måhända på sin tid Stockholms mest eftersökta tenor; kungl. bibliotekarien J. E. Rydqvist (d. 1877), invald i Par Bricole 1829, en fint musikalisk bildad sångare och säker andra tenor, tillika nitisk medlem av Sällskapet för sångövningar; tulldistriktschefen Wilhelm Karström (d. 1874),

invald i Par Bricole 1829, länge Harmoniska sällskapets oumbärliga faktotum; klädeskramhandlaren Claës Tillinan (d. 1862), invald i Par Bricole 1828; järnkramhandlaren J. P. Wiklander (d. 1857), invald i Par Bricole 1830; kamreraren i kommerskollegium och manufakturdiskonten F. A. Palme (d. 1859), invald i Par Bricole 1832 samt komministern i Storkyrkoförsamlingen Bollin (d. 1860), invald i Par Bricole 1832.

Vem som till en början som ledare stått i spetsen för denna kör, som säkerligen omfattade Stockholms ypperligaste kör-sångare, kan synas ovist. Den till åren komne Johan Fredrik Elfström (f. 1772, d. 1832), som 1798 i protokoll av den 12 sept. antecknats som koralintendent, hade antagligen för länge sedan upphört att föra sin spira. Mindre troligt förefaller även, att hovsekreteraren C. F. Berg (f. 1779, d. 1841), som enligt Åkerberg i början av 1830-talet hade tjänstgjort som koralintendent, lett körens första övningar. Vida sannolikare är då, att fagottisten i Kungl. hovkapellet Franz Preumayr, medlem av Par Bricole sedan 1811, varit körens förste organisatör och konstnärlige ledare. Han omnämnes visserligen icke i referaten över avtäckningen, men då det var han som enligt Wannqvist arrangerat Bellmansmusiken, kan man taga för givet, att han tjänstgjort även som kördirigent. Hans verksamhet i denna egenskap tillhör för övrigt ett något senare skede.

På efteråret 1829 stod han redan beredd att lämna Sverige för att anträda en studieresa. Dessförinnan gav han den 24 september en offentlig konsert, som för oss är av ett visst intresse. Utom en del orkesternummer och solostycken för Preumayrs instrument, fagott, upptog programmet även fem manskörer, utförda av »herrar amatörer». Då vi vidare av en tidningsnotis veta, att kören räknade omkring fyrtio medlemmar eller samma antal deltagare som den ensemble, vilken nyss förut sjungit vid Bellmansbysten, torde det icke vara för djärvt att identifiera Preumayrs »herrar amatörer» med den kör, som Par Bricole inom kort kom att räkna som sin. Körstyckena, som kommo till utförande voro av Steinacker, Kreutzer och Crusell, alltså tidens modekompositörer, och sjöngos nu för första gången i Stockholm. Med Crusells tonsättning, benämnd fosterländsk hymn, avses antagligen »Hell dig, du höga nord», som nu föredrogs i sin ursprungliga form till ackompanjement av blåsinstrument.

Om konserten skrev Heimdall bl. a.: »Något, som icke ringa bidrog att öka dagens nöje, voro de 5 Karl-chörer, hvilka utfördes af Herrar Amatörer. Grannlagenheten skulle förbjuda ett offentligt omdöme, då det gällde diletanter, så vida granskningen behöfde innehålla annat än beröm. Men att yttra ett sådant, torde ej träda för nära den fridlysning, som omger den enskilda talangen, då den offentligen låter höra sig. Fylliga och friska röster, enhet i uttryck och modulation, lif och anda i utförande, äro tillräckliga titlar till åhörarens lifliga intresse. Själva det egna i en karlchör, som är oberoende af orchesterns biträde, och derföre kan raskare och djerfvare uttrycka sig, har något originellt, hvarmed man först för några år tillbaka gjorde bekantskap i Stockholm, och hvaraf äfven utrikes man sällan har tillfälle att njuta. Fullheten i tonen, lyftningen och den noggranna expressionen i föredraget, kunde ock gifva en lifligare färg åt den något enformiga anda, som rådde i de 3 första på hvarandra följande kompositionerna, hvilka hade ungefärligen samma charackter, ehuru vardera kunde vara tacksam. Någon brytning i tonen åstadkoms likväl genom den friskare anden i Hr Crusells hymn.»

Lika itänd som Heimdall är recensenten i Posttidningen, som fastslår, att körerna utfördes med »en grad precision, behag, kraft och ensemble, som man har svårt att få höra på denna sidan Alperne».

Recensionerna äro, som vi märka, av intresse, icke blott därför att de ge en god föreställning om tidens musikaliska smak, utan även därför, att de lämna ett säkert vittnesbörd, att vårt sällskaps sångkör allt från början ägt en hög sångkultur.

I det föregående nämndes, att sällskapet i samband med avtäckningen av Bellmansbysten mottagit — för att använda Wannqvists ord — »det dyrbara förtroendet att framgent vårda» skaldens minnesbild. Uppgiften har icke kunnat bestyrkas av samtida aktstycken, men ett fullgott bevis — synes det mig på dess riktighet är, att direktionen för monumentets resande, nu till ordensarkivet överlämnade sina handlingar.

Jämte förpliktelsen att underhålla bysten åtog sig Par Bricole — som det synes redan 1829 — att årligen högtidlighålla minnet av dess avtäckning. Detta värv har, som vi veta, i

främsta rummet ålegat kören. Man kan även ifrågasätta, om icke körens medverkan på Bellmansdagen tidigare räknats som dess viktigaste uppgift.

Följer man den nu under hundra år företagna vandringen den 26 juli till Djurgården, finner man, att kören på det hela fullgjort sitt åliggande på ett värdigt sätt, även om det icke kan förnekas, att intresset för Bellmansminnet bland körmedlemmarna liksom bland övriga bröder tidvis något mattats.

Den första årsfesten 1830 firades under livligt deltagande från sällskapets och allmänhetens sida. Sedan bröderna samlats i Hotell de Paris, bröt man strax efter klockan sju upp och begav sig till bysten, omkring vilken flera tusen personer församlats. »Fastän folkskaran», säger en samtida skildrare, »icke uppgick mot den året förut, gaf den en nästan lika rik och brokigt vexlande tafla af åskådare». Även denna gång hade konungen infunnit sig. Sedan »Vila vid denna källa» och andra Bellmansmelodier utförts av Svea gardes musikkår och kören, återvände sällskapet i procession till sitt kvarter för aftonen. Där infann sig senare konungens tjänstgörande kabinettskammarherre och adjutant och meddelade, att Hans Majestät till sällskapet skänkt 600 Rdr B:ko att användas för välgörande ändamål. Under aftonens lopp förekom även en hyllning för bystens upphovsman professor Byström.

Även under de två följande åren ägde minnesfesten rum under liknande former. 1832 omtalas, att bakom bysten var anbräkt en dekoration med Bricoleriets vapen och insignier. Samtidigt konstaterar Heimdall, »att sedan första maj snart sagdt upphört att vara en folkfest, har Bellmansdagen intagit dess ställe.»

Desto egendomligare förefaller det, att J. E. Rydqvist, vilken sannolikt nedskrivit dessa rader och som i övrigt tidigare skänkt Par Bricoles anordningar ett livligt erkännande, redan året därpå i sin lilla bok »Djurgården förr och nu», tämligen snävt berör firandet av Bellmansminnet. Dessa tillställningar »hafva», säger han nu, »stundom varit alldeles improviserade, och kanske nog mycket burit spåren deraf.» Han påstår även, att man icke förmått skänka dagen karaktär av en folkfest och lämnar därhän, om icke det årliga minnesfirandet snarare skall »försvaga än lifva minnet av hvad som åsyftas, i syn-

nerhet som uppfinningsförmågan törhända ej i längden kan räcka till att öfverraska med en ny tillställning».

Vad som kan ha gett anledning till hans missnöje är svårt att säga, han var understundom en tämligen sur kritiker. Möjligen har han stött sig på, att minnesfesten vid några tillfällen, enligt hans uppfattning, fått drag av bacchanalisk yra. Det hände nämligen på 1830-talet, att bröderna efter sångnumren till tonerna av »Balen på Gröna Lund» svängde om i ringdans kring bysten.

Rydgqvist var icke den ende som kommit med invändningar mot sättet för minnesdagens högtidlighållande. Ingen mindre än presidenten Westerstrand hade slutit sig till oppositionen. I ett anförande — troligen från något av de första åren av 1830-talet — gör han gällande, att Bellmansminnet icke finge bliva en exklusiv ordensangelägenhet. På den dag, »då ingen annan corporation än medborgerligheten bör synas, och då Magnaten och Tiggaren lika förtroligt böra räcka hvarandra handen» borde bröderna sålunda icke framträda i procession. Det vore lämpligt, att Par Bricole endast föranstaltade »om placerandet på lämpliga ställen vid Monumentet af vacker Musik, som ditlockar Hufvudstadens Folkmängd, i hvars glädjehimmel Bröder Bricolister kunna efter behag blanda sig».

Westerstrand hade velat av Bellmansdagen skapa en allmän folkfest och man kan säga, att Par Bricole förverkligat denna hans tanke. Men däremot hörsammade icke sällskapet i övrigt hans önsknings. Som korporation fortsatte man att framträda och processionerna förekomma ännu. Plägseden att på högtidsdagen omge minnesvården med sällskapets insignier bibehölls även länge. Ännu 1878 omtalas sålunda, att »bysten var lagerkransad och omgifven af de gamla Bachiriddarnes vapen och blomsterguirlander».

En eller annan gång önskade man ge festen en alldeles särskilt högtidlig karaktär. Så innehålla sällskapets handlingar en i tusch och blyerts av T. M. Bäck utförd ritning, åskådliggörande, huru man tänkt sig monumentets utsmyckning till den 26 juli 1836. Bakom bysten hade uppbyggts en tempelartad rundel i s. k. Oscar I:s gotik, försedd med sju nischer, i vilka byster tänkts uppställda av Hallman, Kellgren, Stjernhjelms, Anna Maria Lenngren, Dalin, Stjernstolpe och Kexell. Vi få hoppas, att den goda smaken inom sällskapet vann

överhand, och att den fantastiska planen stannade på papperet. Andra tillfällen gävo mera osökt minnesfesten en särskilt högtidlig prägel, så vid årsdagen 1840, då det hundraåriga minnet av skaldens födelse hyllades, så även 1847, då sällskapet som sin gäst såg skalden Öhlenschläger. Säkertligen betydde för övrigt alla yttre arrangemang tämligen litet. Det var i främsta rummet musiken av gardeskåren och i all synnerhet kören, som bidrog att göra Bellmansdagen populär. Många äro även bevisen från förra hälften av 1800-talet, huru uppskattade sångarnas prestationer voro.

Märker man under 1830- och 40-talen icke egentligen någon avmattning i Bellmansfirandet från Par Bricoles sida, så tyckes det däremot som under 1850-talet intresset icke så litet slappats. Icke minst betänkligt förefaller det, att kören börjat underlåta att lämna sitt bistånd. När detta inträffat är svårt att fastslå. Men år 1862 påtalar en insändare i Aftonbladet detta förhållande i en form, som gör det troligt, att sången vid denna tidpunkt sedan ganska länge upphört att ljuda vid bysten på skaldens högtidsdag.

»Det är godt och väl» skriver den missnöjde representanten för den stora allmänheten »att en eller ett par musikkårer spela vid Bellmansro», men varför då Par Bricole har »en ypperlig sångkör, icke låta denna till mera hugnad för en större allmänhet utföra sina vackra sånger. Det synes föga lämpligt att en dag, då hela Stockholms befolkning vill i fria naturen med glädje fira minnet av nordens största sångare, det sällskap, som i detta minne har sin egentliga betydelse och sammanhållning, skall stänga sig inne till ett helt vanligt dryckeslag.»

Omedelbart efter den 26 juli upptogs insändarens anmärkningar av Aftonbladet i redaktionell form. Inledningsvis lämnas en redogörelse för minnesfestens förlopp, av följande lydelse: »En tämligen svag musikkår blåste från sin plats bakom bysten odödliga melodier från Bellmans lyra. Ledamöter av sällskapet Par Bricole konverserade inom den för dem uppsatta inhägnaden. Allmänheten därutanför stod eller hade slagit sig ned i gräset för att lyssna till de kära tonerna eller betrakta bricollisternas svarta frackar. I den avlägsnare omgifningen hördes musik från ett par spekulanta värdshus. Ett par positiv hördes, hvilka ännu lefva kvar sedan utrotningskrigen mot dem

företogs. Eljest märktes ingen tillstymmelse till någonting af hvad man tänker sig förenat med en folkfest.»

Därefter övergår den namnlösa skribenten till en omild kritik av sällskapets Bellmansfirande. »Det är icke tillräckligt», heter det, »vid allmänna fester, lika litet som vid enskilda, att den som står i spetsen nöjer sig med att upplåta rum och musik. Gästerna behöfva och ha rätt att fordra en lifvande och ledande ande. Par Bricole, som Bellmansdagen representerar värd, synes längesedan ha uppgifvit att tänka på att i denna egenskap bestå andra fioler än för tillfället engagerade musikanter. Det är således tid att hädanefter andra öfvertaga dess partes. Par Bricole har icke något privilegium på värdskapet. Hvarken Bellman sjelf eller Bellmans byst tillhör uteslutande detta ordenssällskap, som numera tyckes vilja hålla sina herrliga körer och sina talareförmågor lika mystiska och okända för den större allmänheten som sina ceremonier. Fältet är fritt för andra personer att på denna dag i föredrag teckna och erinra om Bellmans skaldskap, dess anda och verkningar; för enskilda sångföreningar att med Fredmans epistlar interfoliera gardesmusikens *Lieder ohne Worte*.» Till slut utlovar tidningen att i god tid till nästa 26 juli komma med förslag, huru Bellmansdagen lämpligen borde firas.

Huruvida detta löfte har infriats är ovisst. Det kunde för övrigt vara obehöfvigt att utfärda direktiv, ty föreföll än kanhända kritiken sällskapets styrande onödigt hård och orättvis, bör den likväl ha manat till eftertanke. Redan på 1860-talet återgick man i alla händelser till äldre plägsed och körens toner klingade som förut Bellmansdagen vid bysten. 1867 annoteras visserligen, att sällskapet var »fåtaligt representeradt», men två år senare var i stället »Bricolisternas sångarskara manstarkare än vanligt» och fyratioårsminnet av avtäckningen erhöill en mycket festlig prägel.

Under den följande tiden förmärkes knappast någon avmattning inom sällskapet för Bellmansdagens högtidlighållande. År efter år har sången klingat lika friskt och tjusat åhörarna, som aldrig försummat att talrikt infinna sig. Ibland har årsdagen erhöillit en mer än vanligt festlig prägel, så exempelvis 1878, då efter sångarhyllningen Förenta staternas förutvarande president, general Grant »sjelf vid festen närvarande, vid foten af folkskaldens bild, nedlade en lagerkrans». Ännu festligare

gestaltade sig minneshyllningen 1879. Sällskapet var vid detta tillfälle — enligt en tidningsnotis — representerat av omkring 1,000 medlemmar. Visserligen anmärkes på, att ett av musikåren utfört av Dente arrangerat potpourri gick »i en mot de enkla Bellmansmelodierna något afstickande modern operastil», men körens prestationer — under Ludvig Ohlssons ledning — erhöillo i gengäld ett desto livligare erkännande.

Alldeles ensam om hyllningen har dock icke Par Bricole blivit. 1895 följde efter sällskapets sångare målareföreningens kör och även andra sångkörer ha under den följande tiden varit representerade. Par Bricoles självklara rätt och plikt att vårda Bellmansmonumentet och traditionerna från dess avtäckande ha dock icke på allvar ifrågasatts. Endast en gång har egentligen under senare år förspotts ett missnöje med sällskapets sätt att fullgöra denna förpliktelse. Det var 1908, då Bellmansdagen inföll på en söndag och sångarhyllningen med anledning härav uteblev.

I viss mån har med åren minnesfesten erhöillit den karaktär, som presidenten Westerstrand tänkt sig redan på 1830-talet. Än tåga visserligen bröderna i samlad trupp till bysten. Någon exklusiv ordensprägel har Bellmansdagen dock icke. Den är en allmän folkfest. Men dess festliga karaktär förlänas av Par Bricole. Det är i främsta rummet körens övanskliga förtjänst, att Bellmansminnet den 26 juli 1829 alltjämt för Stockholms invånare förblivit sommarens stora högtidsdag.

Det är självfallet, att den 1829 bildade kören även inom ordenslivet inom kort gjorde sig gällande, ehuru den vid ceremonierna inom de olika graderna och vid måltidskalasen icke helt utträngde sällskapsvisan. På senåret 1829 hade Preumayr, som vi erinra oss, för tillfället lämnat landet, och ledningen av sångövningarna lades i andra händer. Barbaradagen 1830 blev Edvard Brendler, som den 15 maj samma år intagits i sällskapet, »antagen och högtidligen dekorerad som choralintendent». Född 1800, avled han redan 1831 och såsom dirigent hann han därför i sällskapet icke uträtta särdeles mycket. Däremot är, som vi veta, minnet av honom såsom skapande konstnär sannolikt för alla tider bevarat inom sällskapet. Redan före sitt inträde hade han genom att ur melodierna till Fredmans epistlar och sånger arrangera musiken till C. F.

Dahlgrens skådespel »Ulla Winblads födelsedag» gjort sig förtrogen med den musikaliska miljö, ur vilken sången främst spirat i Par Bricole. Andra tonsättningar såsom melodramen »Spastaras död» och den ofullbordade operan »Ryno», uppförd först efter hans död, uppenbarade honom som en högt begåvad tonsättare. Men dessa kompositioner i likhet med sånger till texter av Atterbom, Stagnelius m. fl. ha icke bevarat sin livskraft. Det är därför egentligen endast i vårt samfund han som tonsättare lever genom sin dubbelkör till Bergers sång »I de höjda toner skalle», utförd första gången den 4 december 1830. Mottagen då med entusiasm — och möjligen efterbildad 1831 av Haeffner — har den alltid förmått behålla sin tjuskraft, samtidigt som den skänkt sin skapare en ärofull ställning i körens annaler.

Franz Preumayr, som vid hemkomsten efterträdde Brendler, ägde icke dennes begåvning som tonsättare. Hans musikaliska bidrag till ordensceremonierna är även obetydligt. Men han har otvivelaktigt under sin långa tjänstetid — tjugutvå år — som koralintendent betytt icke så litet för sångkulturens höjande i vårt sällskap. Född 1782, anställdes han 1811 som fagottist i kungl. hovkapellet och vann samma år — som vi minnas — jämte två sina bröder, även de anställda vid de kungliga teatrarna, inträde i Par Bricole. Brödratrion gjorde sig snabbt känd som förträffliga ensemblesångare och skänkte, ibland i förening med Du Puy, sällskapet nöjet av en musikalisk underhållning, som om än tidigare till arten icke helt okänd, säkerligen genom det konstnärliga utförandet ägde förmåga att i hög grad fängsla ordensbrödernas intresse. Trots flerstämmigheten var dock denna sång mera besläktad med sällskapsvisan än manskvartetten.

Som kördirigent ägde sålunda Preumayr den oskattbara egenskapen att själv vara sångare och hans musikaliska begåvning och utbildning tyckas även ha givit honom alldeles särskilda förutsättningar att bliva en god körledare. I sitt spel på fagott säger en pålitlig bedömare, erinrade han alltid om sångaren genom det »milda och behagliga i tonen, det bildade och enkelt smakfulla i föredraget, samt en alldeles ovanlig klarhet och jämnhet i svårigheternas utförande». Om hans talang som koralintendent och samtidigt om det stegrade intresset för körsången vittnar den avsevärda nyrekry-

teringen till kören. Nya sångare samlas till stort antal kring hans ledarstav. I början på 1830-talet hade det till och med vid större högtidligheter varit svårt att uppdriva flera än 16 till 20 körsångare och detta antal överskreds icke mycket ens på Barbaradagen 1830, då Brendlers kör första gången klingade för brödernas öron. Under Preumayrs senare år bör det däremot ej ha mött någon svårighet att fylligt besätta de skilda stämmorna.

Bland raden av sångarbröder, som under Preumayrs ledning gjorde sig särskilt gällande bör måhända främst erinras om kammarskrivaren Lars Fredrik Norström, som invalts i sällskapet på 1830-talet. Med en ovanligt djup och omfångsrik stämma »av underbart välljud» deltog han som andra bas i en av O. Strandberg grundad kvartett, där första tenorstämman utfördes av Strandberg själv, den andra av mönsterskrivaren Carl Oscar Moberg och första basstämman av landskapsmålaren Theodor Billing. Sedan kvartettens övriga medlemmar även blivit ordensbröder bidrogo de i hög grad att förhöja värdet av körens prestationer. Det var denna fyrväppling, som under 1840- och 50-talen som oftast på Barbaradagen utförde solokvartetten i Brendlers högtidssång. Vid textorden »Bacchi bärn vi äro alle» med det av kvartetten upprepade »alle», sjöng, säger C. Burman — från 1850-talet själv en intresserad deltagare i kören — Nordström »helt sakta detta ord, men icke desto mindre ljud det som en djup orgelton rundt i salen».

Av övriga nya sångare märkes från 1840 Johan Petter Cronhamn, själv vid denna tid ledare för den av honom stiftade »Sångföreningen». I följe med honom kommo elever i hans sånginstitut.

Preumayrs dirigenttid utmärkes icke av några lysande tilldragelser utåt, som länge stannat i minnet. Hans talang som körledare lärde allmänheten känna endast på Bellmansdagen. Men att han inom ordenskretsen var uppskattad efter förtjänst, därom vittnar Wannquists minnestal över honom den 10 november 1853.

Innan döden löst Preumayr från befattningen som koralintendent, hade han lämnat sin taktstav i yngre händer. Andreas Randel (f. 1806, d. 1864), som vikarierat för honom från 1852, blev efter hans fränfälle utsedd till hans ordinarie

efterträdare. Han tillhörde i likhet med Preumayr kungl. hovkapellet, där han 1828 blev violinist och 1861 förste konsertmästare. Som tonsättare är han utom sällskapet främst känd genom musiken till »Värmländingarna» och manskvartetten »Snabba äro livets stunder». För Par Bricole hade han redan 1851 satt musik till en kantat och skrev i det följande ett flertal stycken, bland vilka må nämnas musiken till minnesfesterna över borgmästare Björck och presidenten Westerstrand samt naturligtvis den av alla ordensbröder välkända Barbara-kören »Bacchi barn, O fröjden Eder», ett motstycke till Brendlers högtidskör, om än icke lika effektiv som denna.

Som körledare synes Randel — enligt hans minnestecknare — saknat »nog kraft»; dock tillvann han sig körmedlemmarnas odelade aktning och tillgivenhet. Energi och arbetslust ersatte måhända även, vad som brast honom i övrigt som ledare. Säkert är i alla händelser, att hans dirigenttid kännetecknas av mycken livaktighet. Manskörsången — till en början på sina håll mottagen av misstroende — hade nu slagit helt igenom, och den inhemska repertoaren hade erhållit flera värdefulla tillskott. Till det ökade intresset för manskvartetten inom Par Bricole bidrog utan tvivel, att under Randels tid flera berömda sångkonstnärer anslöto sig till kören. Så inträdde på 1850-talet som medlemmar i sällskapet operasångarna Arnoldson, Willman, Sandström, Arlberg, Uddman och Dahlgren och får man än icke föreställa sig dem som aktiva deltagare i vardagens övningar, skänkte de dock vid högtidliga tillfällen prestationerna ökad glans. Särdeles viktiga insatser gjordes nu och senare av A. M. Myrberg och J. A. Ahlström, bägge flitiga tonsättare, den senare inom sällskapet främst uppskattad för sin fyrstämiga sättning av Bellmans sånger. På 1850-talet inkom slutligen musikdirektör L. Ohlsson och honom följde den s. k. apotekarekvartetten, räknande såsom medlemmar honom själv, E. Wadell, P. Windahl och F. Lundgren.

Under Randels tid kom kören även att göra sig gällande på ett helt annat sätt än förut. Tidigare hade dess sång utom orden endast klingat vid den årliga minnesfesten på Djurgården. Nu började man även ge konserter, som om de än icke i vanlig mening kunna betecknas som offentliga, likväl lämnade utomstående, i främsta rummet brödernas kvinnliga anförvanter, tillfälle att njuta av och värdesätta den musika-

liska underhållning, som därtills förbehållits deltagarna i gradceremonierna och måltidskalasen.

Uppslaget till denna utvidgade verksamhet utgick från borgmästare Björck. I början av april 1854 duggade täta annonser i Dagbladet, kallande kören att »mangrant sammanträda» till repetition. Den 21 meddelas om anteckning av entrébiljetter »till den öfverenskomna serskilda sammankomsten inom sällskapet P. B.», och lördagen den 29 april ägde konserten rum i Stora börssalen.

Programmet saknas i ordensarkivet, men ett exemplar har bevarats i Kungl. biblioteket, och då det är av intresse att lära känna körens repertoar vid detta tillfälle återges här nummerföljden: 1. Overture, af Randel. 2. Högtids-Sång med dubbel-choeur, af Brendler. 3. Concert för Clarinett och Fagott, af L. Müller. 4. Marscher för Sångchoeur, af G. Wennerberg. 5. Overture till den Stumma från Portici, af Auber. 6. Choeur med Solo-Quartett ur op. Comte d'Ory af Rossini. 7. Rosens bild, Solo med Choeur af Reichardt. 8. Sånger af Bellman i Choeur. 9. Högtids-Sång, af A. Randel. Därjämte lär enligt en tidningsnotis förekommit ett potpourri ur Verdis opera Macbeth, som två år tidigare tagits upp i Stockholm.

Sammansättningen av programmet förefaller litet brokig, men är i själva verket typisk för tidens smak och icke minst för Randel och senare Dente, som gärna kryddade sina program med virtuosa instrumentalnummer. Efter uppgift av Wannquist skulle hovkapellet ha medverkat, men detta torde icke ha varit fallet, ty Aftonbladet — den enda tidning som synes ha uppmärksammat konserten — omtalar, att Randels jubel-ouverture utfördes av Andra livgardets musikkår. »Soiréen», heter det för övrigt, »som bivistades endast af ordens ledamöter och deras damer, var storartad, utförandet inspireradt, och belåtenheten allmän, förenad med önskan, att det stora antal ledamöter, tillika med deras damer, som denna gång, i saknad af utrymme, ej kunnat vinna inträde, måtte framdeles beredas tillfälle till en njutningsrik afton.»

Kören, som för tillfället räknade 80 sångare, hade sålunda med heder bestått provet vid detta första framträdande för en större allmänhet. Den ekonomiska behållningen var betydande, icke mindre än 1,000 Rdr Rgs redovisades till fattigkassan. Allt syntes inbjuda till en förnyad konsert. En

dylik förbereddes även till följande år och ägde rum den 19 maj. Förutom orkesternummer av Weber och Kuhlau, Bellmanssånger och de traditionella Barbarasångerna, sjöngos körstycken av Mendelssohn, Randel och Wennerberg, varjämte gavs en repris av kören ur Rössinis opera *Comte d'Ory*, i det följande en stadigt återvändande bataljhäst. Ett originellt instrumentalinlägg var herr Arnolds tonsättning för violoncell med accompagnemang av violin, tre violonceller och kontrabas. Behållningen, som uppgick till samma belopp som förra gången, tillades den Westerstrandska fonden. Inkomsten av en konsert i december samma år, för vilken program saknas, tillföll koralintendenten.

Efter denna påbörjade konsertverksamhet följde ett uppehåll på fyra år. Möjligen berodde detta därpå, att Randel av en eller annan anledning nu icke längre kunde ägna musiklivet i Par Bricole samma intresse som förut. Ett tecken på hans minskade aktivitet är, att Olof Strandberg, som vi komma att möta även i det följande, under åren 1855–60 fungerade som vice körchef. Den 19 april 1859 ledde Randel dock själv ännu en konsert, den sista för sällskapets räkning. Utom sånger av honom själv, Brendler, Wennerberg och Bellman utfördes en kör ur Halévys opera »Judinnan», varjämte hovkapellet medverkade i flera instrumentalstycken. Vid konserten närvaro dåvarande hertigen och hertiginnan av Östergötland.

Vid 1860-talets ingång hade Randel så gott som alldeles slutat sin tjänstgöring i Par Bricole. Efter Olof Strandberg hade som vikarierande koralintendent biträtt den unge August Söderman (f. 1832, d. 1876), som från 1862 övertog den ordinarie ledningen av kören. Med Söderman, vår tonkonsts mest ursvenska företrädare hade kören för första gången fått en dirigent speciellt förtrogen med en sångkörs arbetssätt och konstnärliga ledning. I spetsen för vår operakör sedan 1860 hade han där vunnit sympatier. Han ägde enligt uppgift av C. F. Lundqvist stor förmåga att lätt och behagligt instudera repertoaren, ehuru han icke nöjde sig med, att kören sjöng »rätta toner», utan vannlade sig om att få fram den önskade dramatiska effekten och den skiftande nyanseringen. Som ledare för Stockholms skarpskytteförenings sångkör 1863–68 och körinstruktör vid särskilda tillfällen hade han även för-

värvat popularitet. Det är därför ägnat att väcka förvåning, att Söderman — efter meddelande av Lundqvist till E. Åkerberg — icke inom sällskapet blev i högre grad uppskattad som dirigent. Anledningen skulle närmast ha varit hans val av nya sångstycken och att han intagit korister från operan som medlemmar av kören. Möjligt är även att han ställde för höga konstnärliga anspråk, och att bröderna, som säkerligen foro vilse ibland icke blott om tonen, utan även om det musikaliska uttrycket, funno honom för fordrande. Men att en del bröder nu slöto sig samman till mera privata övningar under J. A. Ahlström behöver icke peka på ett direkt utslag av missnöje med den ordinarie dirigenten. Det kan även fattas som ett bevis på sångarglädje, ett icke tillfredsställt behov att få sjunga efter egen näbb, som framträtt i mera än en sångförening och som senare även förekommit i Par Bricole.

Säkert är att Söderman genom sin tonsättarbegåvning, sina konstnärligt stränga fordringar bör ha betytt icke så litet för musiklivet i sällskapet. Till en viss grad representerar han en ny smakriktning. Man hade tidigare, då det gällde större körnummer, hållit fast vid romantikens äldre mästare. Söderman införde Wagner på programmet och lät vid konserten den 29 november 1862 pilgrimskören ur »Tannhäuser» — man hade vid vår opera då icke ens medhunnit »Rienzi» — tona ut för publiken. Samtidigt framförde han en egen komposition »An die Freude» till Schillers text, skriven för manskör och orkester och tillägnad Par Bricole, men uppförd redan tre år tidigare i Göteborg. En nyhet för dagen voro även Bellmanssångerna i Ahlströms sättning, sjungna tre år tidigare än Åkerberg förmodat. Södermans första konsert med kören blev en avgjord framgång. Sjuhundratvå biljetter hade sålts och programmet måste upprepas vid en matiné dagen därpå.

Nästa ordenskonsert ägde rum den 4 maj 1865 och dirigerades efter vad Åkerberg uppgivit av Myrberg. Troligen är denna uppgift dock felaktig. Det är sannolikt att Söderman även denna gång förde sin spira, ty av inkomsten av biljettförsäljningen tilldelades honom en tredjedel (500 Rdr). Snart därefter nedlade Söderman dock för alltid taktpinnen i sällskapet. Efterträdare blev A. M. Myrberg (f. 1825, d. 1917), som nu under ett år ledde körens övningar.

Kan man beteckna Myrbergs kortvariga tjänstgöring som ett tillfälligt försök att lösa dirigentfrågan gäller detsamma om Olof Strandberg (f. 1816, d. 1882), som från oktober 1866 till maj 1869 fungerade som koralintendent. Men under det Myrberg som dirigent knappast efterlämnat något minne, har Strandberg fäst sitt namn vid mera än en musikalisk tilldragelse i sällskapet. Berömd som solist var han därjämte en god kvartettsångare och då han tillika ägde ett vinnande sätt förvärvade han utan svårighet sina sångarbröders tillgivenhet. Kören vann nya medlemmar, den räknade under hans tid sammanlagt omkring 120 sångare och var näst efter skarpskyttarnas sångförening den största i huvudstaden. Till dess medlemmar hörde från 1863 C. F. Lündqvist (Lunkan), som både i sin stämma och som solist blev kören ett värdefullt stöd. Av andra sångare, som under 1860-talet slöto sig till Par Bricole märkas Axel Gottlieb Ödman, en utmärkt bassångare med »fenomenalt röstomfång», solosångare i Brendlers högtidskör, tenoren Julius Saloman, som något senare fann vägen till operan, den unge Christian Lovén, även han tenor, utmärkt Bellmanssångare, senare sällskapets stormästare samt Johan Albert Jahnke, vilken ägde en förträfflig basstämma och även prövat krafterna som dirigent. — Strandberg kunde med tillförsikt mönstra sin sångarskara för en större allmänhet.

Redan till den 7 april 1867 var han ock färdig med sin första konsert. Programmet erbjöd väl icke så stora överraskningar, men bör ha slagit an. Förutom den gängse Bellmanssången och Barbarakörerna jämte åtskilliga andra körnummer utfördes som vanligt flera orkesternummer. Även de följande konserterna i maj och april 1868 och 1869 höllos inom traditionell ram, dock förekommo även nyheter. Till dessa hörde visserligen egentligen icke Oscar I:s sjörövarsång, den hade tidigare sjungits vid flera tillfällen, ehuru den först nu upptogs av Par Bricole. Nyheter av färskare datum voro däremot två Kjerulfssaker (Quand tu dors, Natten) och — vid konserten 1869 — Södermans »Ett bonnbröllop», vars uruppförande ägt rum några månader tidigare i Uppsala och som möjligen för första gången nu sjöngs offentligt i Stockholm. Kritiken, som redan 1867 berömt den »förträffliga» sångkören bestyrkte den 20 april 1869, att körstyckena »väckte ett allmänt bifall» och att Bonnbröllopet »emottogs med entusiasm».

Var Strandberg, trots sin utbildning som sångare och sina musikaliska kunskaper i övrigt, såsom körledare närmast en begåvad dilettant, erhöll kören med hans efterträdare J. Dente (f. 1838, d. 1905) en i eminent grad fackkunnig dirigent. Skolad i kungl. hovkapellet, där han från violinist befordrats till repetitör och slutligen utnämndes till hovkapellmästare, förenade han med en allsidig musikalisk bildning en granntyckt smak, säkert förankrad i beundran för äldre klassisk musik. Personligen ägde han väl ej Strandbergs vinnande sätt, men hans grundlighet vid instuderingar — icke utan anstrykning av pedanteri — inbjöd till aktning. Ett bevis på att han i sällskapet var uppskattad är, att kören under hans tid vann flera nya medlemmar och — enligt en tidningsnotis — mot slutet av 1870-talet räknade icke mindre än 150 sångare. Bland nya sångarbröder — de uppräknas med flera namn hos Åkerberg — kunna nämnas flera deltagare i det av grosshandlare C. Schütz grundade körsällskapet, från vilket redan tidigare några invalts i sällskapet. Tenorerna förstärktes sålunda nu — andra att förtiga — med J. T. Wall, A. Ellsén och A. H. A. Öström och bland basarna inträdde V. H. Jacobsson, P. Hallström m. fl. Andra sångare, icke tillhörande den Schützka kretsen, ställde även sina krafter till förfogande. Vi erinra om G. A. Lind, redan som studentsångare uppburen för sin härligt klingande tenor, J. H. C. Schlachter, A. J. Wikman, Lindsten och N. B. Forsslöf — de bästa andra basar E. Åkerberg enligt egen uppgift dirigerat — samt den även som körledare kände J. V. J. Ullstedt.

Kören förefaller att under Dentes ledning ha varit i livlig verksamhet. I slutet av mars 1870 gav han sin första ordenskonsert. Programmet omfattade en tämligen brokig blandning av instrumentala och vokala tonsättningar med en svensk nyhet, »Korsfarersång» av Rubenson. Det mottogs gynnsamt av såväl publik som press. Aftonbladet försäkrade, att Par Bricolekonserterna bland säsongens många musikaliska tillställningar räknades som det »mest gouterade» musiknöjet och prisade vid detta tillfälle kören som — med undantag för studentkörerna i Lund och Uppsala — den »utan all jämförelse» bästa i vårt land. De översvallande lovorden i pressen och åhörarnes entusiasm kunde ha manat till ett förnyat framträdande. Men av en eller annan anledning inställdes

vårkonserterna såväl 1871 som 1872 och först det följande året inbjöd sällskapet ånyo sina medlemmar med damer till en musikalisk underhållning. Några märkligare nyheter framfördes likväl ej denna gång, det förefaller som om man sparat sig för det stora jubelåret 1874. Sekelfesten, firad den 17 november, får utan tvivel betecknas som en av de mest lysande tilldragelser i sällskapets historia, överskuggande till och med den högtidliga invigningen av silverbålen 1832. Dente, som förut för Par Bricole endast arrangerat Bellmans-musik, skrev för detta tillfälle en festouvertyr, byggd på kända ordensmelodier. Festens huvudnummer var en kantat av Talis Qualis, tonsatt av brodern hovkapellmästaren L. Norman, som i detta verk själv ledde utförandet. Utom körens åttiofyra sångare medverkade bröder hovkapellister och som solister operasångarne O. Arnoldson, A. Willman, V. Dahlgren, R. Ohlsson, C. F. Lundqvist, P. Janzon, H. E. Håkansson och W. Lundvik. Utförandet stod även på höjden av konstnärliga fordringar och motsvarade till fullo kompositionens värde. »Vi kunna» — skrev Dagens Nyheter — »icke beskriva det intryck den frambragte. Vi tro oss uttala allas mening, då vi säga att något mera upplyftande sällan hörts från någon nyare inhemsk komponist. Det var först efter den på begäran om-sjunga körens slut man förmådde rycka sig lös ur förtrollningen och jublande gifva sitt bifall tillkänna». Framgången gav Dente anledning att vid konserten i december samma år — given till förmån för honom själv och Norman — ånyo upptaga kantaten och festouvertyren och dessa nummer framfördes även vid de två följande konserterna 1877 och 1880. Märklig är särskilt den senare så till vida, att därvid endast sjöngos och spelades verk av svenska mästare. Så introducerades nu C. Nordqvist med sin »Bacchanalkör» med solo och orkester och av F. Hertzmann utfördes en kör med solokvartett och orkester. Med konserten den 6 mars 1880 är även förknippat ett annat minne. Det var nämligen vid detta tillfälle, som sällskapets höge beskyddare, dåvarande kronprinsen, behagade efter de styrande mästarnes inbjudning, taga inträde såsom sällskapets hedersledamot.

År 1880 slutade Dente som koralintendent och till hans efterträdare utsågs musikdirektör L. Ohlsson (f. 1838, d. 1891). Som vi minnas hade han redan på 1850-talet (1859) blivit medlem i

sällskapet och tillika aktiv deltagare i sångövningarna. Han var sålunda redan vid tillträdet som ledare fullt förtrogen med körens förhållanden och ägde därjämte genom en mångårig verksamhet som kördirigent utom Par Bricole speciella förut-sättningar att föra den honom nu anförtrödda sångarskaran till nya konstnärliga segrar. Det kan heller icke betvivlas, att kören under hans ledning uppehöll ärorika traditioner från fordom.

Jämförd med Dente företrädde Ohlsson en i viss mån ny dirigenttyp. Dentes intresse tyckes — förklarligt nog — i icke ringa grad ha varit inriktat på det instrumentala. För Ohlsson kom sången i främsta rummet. Det märktes redan vid hans första konsert i april 1881, som upptog flera särdeles tacksamma nummer för mansröster. Bland nyheter nu och i det följande må nämnas flera sånger av A. M. Myrberg, J. Jacobssons »Sveriges fana», Heises »Volmerslaget» och »Kung Hakes Lig-faerd», Gernsheims »Salamis», Normans »Adils gästbud», Sjö-grens »Islandsfärd» och ännu många andra körkompositioner av större eller mindre omfattning. Programmen bli rikare, mera omväxlande än förut och vida bättre än Dente förstod Ohlsson att anpassa sig efter nyare smakriktningar.

Han är även den förste som avvikit från tidigare gängse former för sällskapets musikaliska underhållningar. Förut hade dessa — som nämnts — endast varit tillgängliga för ordens-bröderna och deras damer, de voro utvidgade ordenssamman-komster, till vilka de manliga åhörarne infunno sig med grad-tecken. Denna plägsed uppehölls ännu ett stycke in på 1900-talet. Men under Ohlssons tid frångick man den vid ett till-fälle. Det var mot slutet av 1885, då man önskade att med behållningen av en konsert understödja Eugeniahemmets verk-samhet. Nu såldes för första gången biljetter även till utom sällskapet stående. Trots årstiden — den 22 november — var konserten »till trängsel» besökt, ett säkert tecken på det konst-närliga rykte kören i vida kretsar förvärvat. Framgången be-tonas av Aftonbladet, som anmärker, att det eljest var »ytterst sällsynt» att finna musikaliska akademiens stora sal — dagens konsertlokal — fullsatt. Om publikens belåtenhet vittnade, att icke mindre än tre nummer måste bisseras och kritikens försäk-ran, att slutnumret Heises »Volmerslaget» gjorde storartad verkan.

Vid sitt tillträde som ledare av kören kunde Ohlsson förfoga över ett röstmaterial, vars goda egenskaper redan prövats. Flera av de äldre sångarna medverkade även allttjämt under hans ledning, förstärkta av yngre krafter. Bland dem som under Ohlssons tid gjorde sig särskilt gällande voro med. dr J. Nordlund, vars präktiga baryton kom till sin rätt i flera solostycken, vidare operasångaren och sångpedagogen O. Lejdström och operasångaren A. Ödman.

Vi ha vid försöket att redogöra för Par Bricolekörens öden hunnit fram till 1890-talet. Den föregående tiden tillhör historien. Dess koralintendenter ha alla vandrat till skuggornas värld, så även — möjligen med ett eller annat undantag — sångarbröderna i de olika stämmorna. Med Erik Åkerberg (f. 1860), som 1891 utsågs till koralintendent, föras vi in i nutiden, i förhållanden som delvis änu råda och med vilka flera av sällskapetets medlemmar äro fullt förtrogna.

Likt företrädaren var Åkerberg redan från början utmärkt skickad som ledare av kören. Han hade tidigare tjänstgjort som kormästare vid Kungl. teatern och Musikföreningen och därjämte under studier hemma och i utlandet vunnit en mångsidig musikalisk utbildning. Under de följande åren verkade han även som kapellmästare i Filharmoniska sällskapet och som dirigent för ett flertal sångföreningar samt förvärvade därigenom en ytterligare erfarenhet, som kommit arbetet inom sällskapet till godo. Åkerberg har även som skapande konstnär gagnat det sällskap, åt vilket han en lång följd år ägnat sina bästa krafter. Ur hans flitiga penna har sålunda framgått åtskillig tillfällighetsmusik såsom parentationsmusik över sällskapetets stormästare P. O. Bäckström, högtidssånger till professor Rossander m. m.

Med Åkerberg inledes även — kan man säga — en ny period av körens konserterande verksamhet. Tidigare hade vid konserterna biträde lämnats av Kungl. hovkapellet, som dirigerats av respektive hovkapellmästare, under det koralintendenten lett acapellakörerna. Endast Randel och Dente hade i regel ensamma fört taktpinnen. Nackdelen med en dylik anordning var, att de kombinerade orkester- och vokalverken, som inövats av koralintendenten, först vid de sista repetitionerna övertogs av hovkapellmästaren, varigenom, enligt Åkerbergs mening, icke sällan framförandet ur konstnärlig synpunkt äventyrades. Efter samråd med deputerade stormästaren professor Rossander beslöt

därför Åkerberg att bland sällskapetets medlemmar söka skapa en orkester, som kunde medverka vid konserterna. Som ett första resultat av detta uppslag kan betecknas ordenskonserterna den 8 april 1892, då Åkerberg tillika debuterade såsom koralintendent för en större allmänhet. Ordensorkestern medverkade här i det av dirigenten tonsatta numret »Den flygande holländaren» för manskör, två pianon och stråkorkester. Därjämte utfördes Bellmanssånger, Barbarakörerna och några smärre körsaker.

Konserten följdes med livligt intresse av åhörarna och måste två dagar senare upprepas, nu med tillträde även för den stora allmänheten. Även pressen var gynnsamt stämd mot den nye dirigenten och icke minst berömmes nu och i det följande hans utmärkta dynamiskt fint schatterade framförande av Bellmanssångerna. Under de följande åren utvecklades av kören och orkestern en livlig verksamhet. Konserterna följa varandra — med få avbrott — varje år och erbjuda så gott som alltid flera nummer av intresse. Att i detalj redogöra för programmen skulle föra för långt. Våren 1895 inställdes den sedvanliga konserten, men endast för att ge rum för en annan musikalisk tillställning, vid vilken även kören medverkade. Till text av ordensbrodern Nils Personne och med musik av Åkerberg framfördes sålunda »Klostersistern», romantisk opera i fyra akter. Musiken var delvis lånad från operetter m. m., delvis hämtad ur Åkerbergs egen fatabur och betecknades av pressen som fyndigt hopkommen och hopfogad till ett helt av anslående verkan. Den mottogs även — liksom stycket i dess helhet — gynnsamt av publiken, bland vilken även befunno sig konungen och dåvarande kronprinsen.

Två år tidigare hade kören företagit en sångaresa till Visby. Det var icke första gången dess toner ljödo i den gamla hansestaden, ty redan 1850 hade den i samband med detta års stora ordensutflykt, låtit höra sig där. Men den gången var dess insats av mera tillfällig beskaffenhet, nu åter gällde det en konsert, som den 13 augusti ägde rum i domkyrkan. Prestationerna vunno ett livligt bifall, fördelat mellan kören och de bägge solisterna M. Bratbost och norskamerikanaren A. Arweschou.

Trots den livliga verksamheten utåt eftersattes icke arbetet inom sällskapet. Åkerbergs egen skapande verksamhet avlägger därom ett vittnesbörd. Visserligen lärar efter vad försports det tidvis ha mött svårigheter att fullt nöjaktigt besätta de olika stämmorna vid de ordinarie sammankomsterna, men detta hade inträffat även

förut. Antalet mer eller mindre aktivt deltagande sångare växade naturligtvis för övrigt. I början av 1900-talet räknade man omkring 80 — 1907 över 90 — med omkring 16 till 18 första tenorer, 16 till 20 andra tenorer, ett tjugotal första samt ett trettiotal andra basar. Att bland dessa sångare nämna några, som särskilt framträtt, är vanskligt, helst som Åkerbergs ledarskap sträckt sig över en så lång period. Ihågkommas som solister böra dock, förutom de redan nämnda, operasångarna A. Ödman, C. Lundmark och O. Bröderman, bankmannen W. Dorph, kantor W. Klein, alla nu döda, samt av de levande Salomon Smith och operasångaren Å. Wallgren, den sistnämnde vid konserten den 22 april 1902 uppväckande »ett jubel, hvilket knappast ville sluta». Ett ytterst värdefullt stöd i stämmorna lämnade C. Gentzel, F. Paulson samt musikdirektör F. Tiger, som tidvis även tjänstgjorde som vikarierande koralintendent. En intresserad medlem var även grosshandlaren G. Carlberg, som bidragit att förbättra körens ekonomiska ställning.

På hösten 1904 nedlade Erik Åkerberg taktpinnen i Par Bricole. Till hans efterträdare utsågs herr Gösta Boheman. Den nye koralintendentens arbete och omsorger inriktades från nyåret 1905 att förbereda en sångarutflykt till Göteborg. Tidigare hade kören vid konserter — med ett eller annat undantag — alltid uppträtt i förening med orkester, och likmätigt traditionen hade repertoaren även omfattat större körkompositioner. Par Bricole-kören hade härigenom i viss mån kommit att intaga en särställning bland de svenska sångföreningarna för mansröster. Denna position måste nu av praktiska skäl uppgivas. Programmet vid de två konserterna den 23 och 24 april — omfattande i allt sjutton nummer — uppställdes efter tämligen gängse acapellasympunkter, upptagande endast smärre saker. Försöket att konkurrera med de talrika körsällskapen, speciellt inställda för denna genre, kunde betraktas som djärvt, men kröntes med framgång. Märket O. M. (Olallo Morales?) i Handelstidningen fann sålunda stämklängen hos de omkring sjuttio sångarna väl avvägd och berömde särskilt utförandet av Bellmans »Skåden hit», som återgavs med »utmärkta dynamiska skiftningar». Dirigenten erhöll vitsord, att »vara en mycket god sångledare med i allmänhet riktig uppfattning af tempi och nyanser samt förmåga att på ett utmärkt sätt sammanhålla kören». På hösten samma år gavs en konsert i Stockholm.

Uppmuntrade av framgången i Göteborg beslöt körmedlemmarna att 1906 åter ge sig ut på turné. Men denna gång ämnade man lyfta vingarna till längre flykt. I början av maj gavs en konsert i Stockholm av den sextio man starka kören och därefter begav man sig i väg för att uppträda i ett tiotal städer i mellersta och södra Sverige. Från Malmö gjordes en avstickare till Köpenhamn. Programmen som representerade nio tonsättare fingo en extra dragningskraft genom de bägge medföljande solisterna John Forsell och Henning Malm.

Även denna gång vann kören framgångar. Den nye koralintendenten hade bland sina sångarkamrater förvärvat respekt och tillgivenhet. Man hade kunnat vänta, att han ännu länge skulle komma att verka som dirigent, men av en eller annan anledning drog han sig på hösten 1906 tillbaka. Av de styrande mästarna utsågs nu C. Gentzel att tills vidare vara sånganförare. Hans förordnande blev dock av kort varaktighet och för en större allmänhet framträdde Gentzel i spetsen för kören endast en gång, på våren 1907, då han och tonsättaren H. Alexanderson omväxlande dirigerade vid en ordenssoaré.

Från nyåret 1908 inträdde åter Erik Åkerberg som koralintendent och ledde med samma vitalitet som förut sin sångarskara. I april 1908 medverkade kören vid den storartade sångarhyllning, som ägnades Edward VII vid hans besök i Stockholm. Tre år senare gavs en musikalisk aftonunderhållning, vid vilken bland annat utfördes den klassiska studentoperan »Morens sista suck» med körmedlemmar som agerande, och den 25 januari 1912 — för att nämna ännu endast en musikalisk tilldragelse — sjöngo bröderna i ett program som förenande nytt och gammalt, upptog Randels parentationsmusik över Westerstrand och scener ur Åkerbergs opera »Turandot». Erik Åkerberg kunde när han mot slutet av 1915 definitivt tog sitt avsked som sånganförare med berättigad stolthet blicka tillbaka på en långvarig i hög grad trägen musikalisk tjänstgöring inom sällskapet.

Var kan man säga den nu skildrade perioden — 1891—1915 — rik på *ytte* händelser, utmärkas de sex till sju följande åren av ett allt intensivare bedrivet arbete innanför murarna. Orsakerna till att kören under denna tid icke gjorde sig nämnvärt gällande utåt ha varit många. Men otvivelaktigt berodde den tillbakadragna hållningen endels därpå, att huvudstadens musikaliska förhållanden nu väsentligen omgestaltats. Med de allt oftare

återkommande offentliga konserterna, den oavbrutet stegrade konstnärliga specialiseringen, kunde sällskapet knappast längre räkna med att utåt till fullo upprätthålla de ärorika traditionerna från fordom. Å andra sidan leddes de styrande även nu av den uppfattningen, att kören dock främst hade till uppgift att sprida glädje inom sällskapet och höja stämningen vid sammankomsterna. För den dirigent, som efter Åkerberg ställdes i spetsen för kören, lyckades det även att med bibehållande av prestationernas höga konstnärliga nivå i främsta rummet rikta intresset på den inre tjänsten.

Oscar Sandberg (f. 1870, d. 1926), som den 15 januari 1916 för första gången höjde taktpinnen vid en ordenssammankomst, var rustad med grundliga musikaliska kunskaper och en rik erfarenhet som kördirigent. Med dessa förvärvade egenskaper förenade han åtskilliga medfödda, som gjorde honom lämpad till sånganförare i vårt sällskap. En äkta musikalisk känsla, livligt temperament, lätthet att umgås med människor, allt bidrog att kring hans person framkalla tillgivenhet och aktning. En sinnets idealitet, som aldrig prutade på högt ställda mål, kunde någon gång komma honom att missträcka sig på de medel, som stodo till förfogande. Det betydde föga, hans förmåga som dirigent var dock höjd över allt tvivel.

Förtjänsten att ha återuppväckt den äkta bricolistiska anda, att ha framkallat den medryckande sångarglädje, som i våra dagar utmärker kören, tillkom dock icke Sandberg ensam. Andra bidrog vid hans sida att till lust och gamman för sjungande och icke sjungande bröder organisera det musikaliska livet inom sällskapet under fastare former än hittills. Till ordförande för kören utsågs 1919 nuvarande storkansleren Gösta Settergren och sedan stadgar — de första i körens historia — antagits 1920 har han alltjämt som styrelsens præsens haft överledningen av körens angelägenheter. Den sällskapliga samvaro (Luciafester m. m.), som lämnat sångarna tillfälle att mera otvunget än vid de ordinarie övningarna genomgå repertoaren, är kanske främst ett resultat av hans verksamhet. Det var även kanske i första rummet tack vare honom den sångarfärd kom till stånd, som Stockholmskören sommaren 1925 företog ombord på ångfartyget Linköping för att gästa bröderna i Vänersborg och Göteborg.

Under Sandbergs tid var visserligen kören till numerären icke så talrik som tidigare; den räknade som mest (exempelvis vid vår-

festerna, Bellmans- och Barbaradagarna) bortåt femtio sångare. Men detta berodde på, att man numera av ekonomiska orsaker inskränkte antalet aktivt medverkande körmedlemmar. I stället var intresset bland de deltagande sångarna desto livligare, och det kan ifrågasättas, om sällskapet vid de ordinarie sammankomsterna tidigare kunnat förfoga över en så jämn, så vältisciplinerad ensemble, som den av Sandberg ledda. Bland dem som särskilt tråget närvaro vid övningar och ordenssammankomster kunna nämnas Fr. Paulsson som upprepade gånger jämte C. J. R. Johnn utförde gäsvisan vid P. B.*, G. Zacco, R. Henriksson, G. Wennman, J. Wettervik, A. Högel, körens krönikör för denna period, G. Lindeberg, E. Olin, E. Rydberg och E. Wirén. Av solisterna bör erinras om H. Malm, N. Fahlman och J. Johansson. Vid förfall för Sandberg fungerade som tillfällige koralintendenter E. Åkerberg, E. Carelius, P. Vretblad och C. O. A. Othzén.

En ny form av musikalisk underhållning introducerades i april 1920, då en klubbafton ägde rum, till vilken inbjudits ordensbrödernas kvinnliga anförvanter. Efter utförandet av åtskilliga körnummer, instrumental- och sångsoli samt ett för tillfället författat spex följde supé och därefter dans. Liknande klubbafstnar anordnades även 1921 och 1926. Vid minnet av Oscar Sandberg är knutet två andra musikaliska tilldragelser av större mått. Efter ett längre uppehåll — omkring tio år — lät kören åter höra sig vid en offentlig konsert den 9 maj 1923, och vann därvid jämte dirigenten en avgjord framgång i ett program, upptagande endast smärre saker. Det följande året medverkade kören vid firandet av sällskapets 150-årsjubileum den 16 november 1924. I det vokala huvudnumret, L. Normans jubileumskantat från 1874, deltog 43 sångare ur kören, varjämte A. Danielsson och G. A. Ericsson även sjöngo i solokvartetten. För detta tillfälle hade Sandberg tonsatt en festouvertyr och jubileumsmarsch för orkester. I november biträdde sångarna vid en av Svenska Dagbladet anordnad välgörenhetskonsert. För välgörande ändamål konserterade kören även i Lidingö kyrka 1922 och året därpå i Lidingö kommunala samskola.

När Oscar Sandberg i december 1926 avled, avbröts en verksamhet, som, fortsatt längre, säkerligen skulle ha länt sällskapet till icke ringa gagn. Han representerade en dirigenttyp, som med Ohlsson, Åkerberg och honom själv, förskaffat vår kör flera konstnärliga framgångar. Konsertmästaren Tobias Wilhelmi (f. 1885), som

den 22 januari 1927 installerades som t. f. koralintendent och på hösten samma år blev ordinarie, representerar andra icke mindre lysande traditioner inom sällskapet. Vi minnas Preumayr, Randel och Dente, alla liksom Wilhelmi utgångna ur kungl. hovkapellet. Liksom de har Wilhelmi även gjort sig gällande som skapande konstnär och bl. a. tonsatt symfonier, stycken för sitt instrument, violinen, samt vokalverk. Under hans tvååriga dirigenttid har körens verksamhet fortsatt efter ungefär samma riktlinjer som under den närmast föregående tiden. I november 1927 medverkade sålunda körmedlemmarna vid en musikalisk soaré, då även utfördes en stråkkvartett med Wilhelmi som primarie. På sommaren samma år företogs en längre sångarfärd med besök i ett flertal städer, under vilken körens prestationer överallt mottogos med livligt bifall från press och åhörare. I maj 1928 framträdde kören, understödd av sällskapets stråkorkester, för Stockholmspubliken. Med Wilhelmi som ledare hade slutligen kören förmånen att på sjuttioårsdagen i juni 1928 få bringa sällskapets höge beskyddare, konung Gustaf V, som städse visat sällskapets musikaliska förhandlingar ett livligt intresse, sin hyllning i toner.

Körens hundraåriga öden kunna utan tvivel påräkna intresse icke blott inom sällskapet, utan även utanför dess krets. Ty, som vi lagt märke till, har kören i gångna tider ställt sina krafter även i det allmännas tjänst. Med dess verksamhet är sålunda på det närmast förbundet Bellmansminnet och den kring detta under ett sekel firade folkfesten den 26 juli. Körens insats i huvudstadens musik- och konsertliv har ej heller varit utan betydelse. Dock har dess prestationer främst ägt värde för sällskapet. »Möt bitterheten med sång» manade Talis Qualis i jubileumskantaten 1874. Vi veta alla, att kören efterkommit denna maning och under tiderna bidragit att hålla glädjen vid makt på ett sätt, som är höjt över allt beröm.

KÄLLOR

Handskrifter: Spridda handlingar i Par Bricoles arkiv, Bernhard von Beskows papper i Svenska akademien, Handlingar rörande von Beskow i Kungl. Biblioteket. — *Tryckta skrifter:* Rydqvist, J. E., Djurgården förr och nu. Stockholm 1833. Beskow, Bernhard von, Lefnadsminnen. Stockholm 1871. [Wannquist, O. F.], Försök till skildring af det musikaliska elementet inom Sällskapet P. B. intill år 1858, tryckt i sällskapets matrikel för arbetsåret 1874—1875. Rosén, J. M., Några minnesblad. Stockholm 1877. Burman, C., Post scriptum. Stockholm 1905. Lundquist, C. F., Minnen och

anteckningar. Stockholm 1908—09. Åkerberg, E., Musiklifvet inom Par Bricole 1779—1890. Stockholm 1910. Kallstenius, G., Blad ur Uppsalasångens historia. Stockholm 1913. Dagliga tidningar 1829—1928. — *Muntliga meddelanden* av direktör G. Settergren och musikdirektör E. Åkerberg.

Bilaga 1.

Par Bricoles arkiv. Handlingar ang. Bellmansbysten.
Subskriptionslista utskriven av vice advokatfiskalen
Hernblom.

Subskription till deltagande i kostnaderna för en Minnesvård öfver Bellman.

Den lärjunge till Phidias, som blef sin mästares rival, har förklarat sig benägen att, utan arvode eller anspråk på kostnadsersättning, förfärdiga Bellmans Bust af marmor, med villkor att medel anskaffas till bestridande af kostnaderna för Bustens uppställande på tjenlig plats under en passande vård. I ett gladt lag, der en af Artistens vänner meddelade denna under rättelse, väcktes i ögonblicket förslag att söka genom subskription sammanbringa dessa medel, och knappt hann förslaget framställas, innan det var gilladt och antaget. Lagets alla medlemmar åtog sig att upprätta och för sina Wänner och Bekanta presentera hvar sin subskriptionslista. Denna är en bland dem. Ingen det glada och lekande snilletts älskare och beundrare, ingen som erfarit tjusningen af Bellmans sånger, skall vägra att, efter råd och lägenhet, offra en gård åt minnet af en bland världens originellaste Skalder. Företaget kan då icke sakna framgång. Artistens vän ansvarar för uppfyllande af artistens löfte och Byströms mästarchand är en borgen, att de som sett och minnas Bellman, skola igenkänna honom och de som icke sett honom, få skåda honom sådan han var. När sammanlagda beloppet af de bidrag, som å de serskilda subskriptionslistorna blifva tecknade, uppgått till minst Ett Tusen riksdaler banko, skola subskribenterne, genom kungörelse i Dagligt Allehanda, kallas till en allmän sammankomst här i Stockholm. Vid denna sammankomst välja Subskribenterne inom sig en Direktion af fem ledamöter, som får sig anförtrödt att dels uppgöra, dels emottaga och granska utkast och ritningar till det ifrågavarande monumentet, lämpade efter de tillgångar, som genom subskriptionen erhållas, att sedermera, vid en ny sammankomst för subskribenterne, framlägga och med sitt omdöme beledsaga dessa förslag, bland hvilka subskribenterne utvälja och antaga det, som af de fleste gillas; att derefter hos vederbörande söka utverka tillstånd till monumentets uppförande på något bland de af skalden besjunga ställen i hufvudstadens grannskap; och äntligen att, emot redovisningsskyldighet, upbära subskriptionsmedlen, samt besörja företagets verkställande och fullbordning i enlighet med det antagna förslaget. Stockholm den 9 april 1823.

Bilaga 2.

Svenska akademiens arkiv. Brev från G. F. Åkerhielm
till B. von Beskow.

Min Bäste Herr Kammarherre m. m.

Då jag för att åtminstone ögonblickligt lätta mitt sinne med åtnjutande af en renare atmosfære än gatornas, var på Djurgården för några dagar sedan, och eftersåg huru arbetet med Bellman framskrider, väcktes af det medföljande Sällskapet, betänkliga scrupler mot platsen för monumentet, jemnförelsevis med den efter deras tankar vidare lämpligare och skönare, på det af allehanda trädslag bevuxna och omgifna, nära bredvid varande höga Berget. Då vi utsågo nuvarande emplacement, förekom visserligen berget också vid undersökningen; men på mig verkade emot dess antagande, de dåvarande fula hus och uthus vid f. d. Wäffelbruket, som lågo vid foten af berget. Nu äro dessa borta, och taflan är vacker och pittoresk. Utsigten från bergshöjden är skön, och friare, och jag kan inte neka, att jag känner mig till det minsta tvekande. Jag har derföre ögonblickligt inställt arbetet, och anhåller, att i början af nästa vecka få conferera med mina Camerater i Committén på sjelfva stället, om beslutet skall häfvas eller fastställas. Ännu är tid till det förra, hvilket utan betydlig kostnad kan, i anseende till sina följder utföras. Harmligt vore det, att göra något för evigheten i denna genre, som i allo ej upfylldes efter kommandes önskningsar. Jag får derföre anhålla att få veta, hvilken dag det skulle convenera Hr Kammarherren att inkomma till Staden, och efter en tarflig middags intagande hos mig, i sällskap med Tit. Vesterstrand, Vestin och, Nyström, fara ut till Djurgården och pröfva och döma. Onsdagen eller sednast torsdagen d. 17, skulle jag ta mig den friheten föreslå — — —

Sth. d. 12 juli 1828.

Högaktning och vänskap af
G. F. Åkerhielm.

Bilaga 3.

I direktör G. Settergrens ägo. Utnämningsbrev för J.
N. Byström att vara vice guvernör i Par Bricole.

Det lysande Sällskapet P. B., som redan för längre tid tillbaka, ägt den tillfredsställelsen, att räkna Min. Bror bland sina medlemmar, har länge önskat ett tillfälle att fastare tillknyta föreningsbandet emellan Sig och en så allmänt och så rättvärderad man, som Min Broder. De Styrande Mästarerna i detta samfund hafva således endast gått den allmänna önskan till mötes, då de i dag till Högst Durchseende och Högst Oförgängelige vice Gouverneur kallat och utnämnt den Broder som skänkte Bellmans bild åt kommande släkten och hembar minnet af en bland Sverges största skalder en hyllning värdig en bland Sveriges största konstnärer. De Styrande Mästarne kalla och anmoda alltså härigenom Min Broder att nästa Barbara dag, som infaller lördagen den 4 instundande December kl. 6 eft. midd. Sig å Stora Beurssalen infinna för att till vice Gouverneur antagas och dubbas.

Stockholm den 28 November 1830.

J. H. Petersohn

Carl Magn. af Robson
dep. Storm

J. D. Valerius
kansler

Clas Livijn.

Bilaga 4.

Par Bricoles arkiv. Odaterat meddelande av P. E.
Westerstrand (autograf), troligen från början av 1830-
talet (1831?).

M. B. Jag anser mig skyldig att för Bröderne aflägga min hjertliga tack-sägelse för den enhällighet, hvarmed Bröderne med mig samverkade att förledet år fira årsdagen för aftäckningen af den i metallen formade Bilden af vår oförgätliga Bellman, hvars tjuguså Sånger och hvars frejdade namn alltid skall blifva hvarje hjerta, som är öppet för glädjen, för det sköna och för sann Svensk nationalitet dyrbart. Jag tror mig ej misstaga mig på Brödernes önskan, då jag hemställer, om icke detta Samfund, som är helgadt åt det glada förtroliga sällskapslif Skalden besjungit, och som räknat honom bland sina medlemmar, bör taga det till sitt åliggande att göra berörd dag, den 26 Juli, till en alla år blifvande Svensk Folkfest. Han är äfven dyrbar för oss, denna Julidag, då vi påminna oss, huru den älskade Monark, som anser Folkets kärlek för sin högsta belöning, nedsteg ibland oss, och deltog i vår glädje, och förhöjde den, på samma tid, då Regenten för ett annat Folk rustade sig att tillintetgöra sina Undersåtars frihet, och dessa åter att förjaga Kränkaren af deras rättigheter. — Då jag tar för afgjordt, att Bröderne vilja bidraga till underhållande af denna Folkfest, har jag likväl, vid närmare eftersinnande, funnit det olämpliga deruti, att vi såsom Corporation visa oss vid ett tillfälle, då ingen annan corporation än medborgerligheten bör synas, och då Magnaten och Tiggaren lika förtroligt böra räcka hvarandra handen. Jag får derföre föreslå, att vi, med utelämnande af alla processioner, endast föranstalta om placerandet på lämpliga ställen vid Monumentet af vacker Musik, som ditlockar Hufvudstadens Folkmängd, i hvars glädjehimmel Bröder Bricolister kunna efter behag blanda sig; och till bestridande af kostnaderna för Musiken föreslår jag, att Bröderne öka dess årliga afgifter till sällskapets Cassa med en tredjedel.

RÉSUMÉ

Par Bricole tient une des meilleurs places parmi les sociétés suédoises. Fondée à la fin du 18ème siècle, cette société tirait son caractère des manifestations musicales qui ont été réalisées par ses membres. Bien que la vie musicale, surtout dans les temps plus anciens, fut des plus variées et comprit également la musique orchestrale, le chant de société en était la caractéristique dominante. Ce genre cultivé par Olof von Dalin, Madame Nordenflycht, Tilas et plusieurs autres atteignit son point culminant avec les chansons de Bellman, poète que l'on peut compter comme le véritable fondateur de la société. Depuis les années 1830, le solo commença, comme du reste dans l'ensemble de la communauté suédoise, à perdre de son intérêt dans la

société. Les chœurs à quatre voix devinrent à la mode et pénétrèrent également dans la Par Bricole. En 1829, l'on avait érigé, en grande partie, grâce aux efforts de la Par Bricole, un buste de C. M. Bellman dans le Djurgården à Stockholm et, conjointement avec les solennités d'inauguration, l'on fonda le chœur de la Par Bricole. Ses manifestations ne se firent connaître, au début, du grand public que par la fête annuellement donnée au Djurgården en l'honneur de Bellman le 26 Juillet. Au sein de la société même, le chœur joua bientôt un rôle important, surtout depuis qu'un de ses directeurs, le compositeur E. Brendler, écrivit en 1830, pour la solennité annuelle de la société, le 4 Décembre; une composition à deux chœurs que l'on exécute tous les ans avec la même admiration. Au point de vue du développement de la valeur artistique des chœurs, F. Preumayr (directeur 1831—1853) joua un rôle d'une grande importance. Sous la direction de son successeur A. Randel l'on commença à donner des concerts, auxquels les parents féminins des membres de la société eurent le droit d'assister. Bien que ces concerts, jusqu'au début de 1900, ne pussent pas être considérés comme publics, la renommée du niveau artistique de leur exécution commença à se répandre très rapidement dans les cercles musicaux de la capitale et le chœur fut bientôt réputé comme un des plus éminents de Suède. L'orchestre royal participait généralement à ces concerts dont le programme était consacré aussi bien à de petits morceaux qu' à de grandes compositions pour chœur et orchestre. Parmi toutes les œuvres écrites pour la société, la cantate que Ludvig Norman avait composé pour le centenaire de la société en 1874 est probablement de la plus grande valeur artistique. Les chœurs furent dirigés, pendant les années 1853—1891, par l'éminent compositeur J. A. Söderman, A. M. Myrberg, O. Strandberg, J. Dente et L. Ohlsson. E. Åkerberg, qui dirigea ensuite les chœurs jusqu'en 1915, avec quelques années d'interruption, fonda également un orchestre au sein de la société, orchestre qui participa dans les concerts. Sous la présidence de G. Boheman, l'on entreprit des tournées de chant en Suède et en Danemark en 1905—06. Depuis 1916, les chœurs se sont essentiellement limités aux réunions privées de l'ordre, bien qu'ils aient paru en public à certaines occasions. Pendant la période 1916—1926, O. Sandberg présida aux chants de la Par Bricole et, en 1927, le chef d'orchestre T. Wilhelmi fut choisi comme directeur.
